

N:o 3.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 Mars 1883, kl. 1 e. m.

*Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af motion om
ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen.*

Vid sistlidne riksdag väcktes inom Andra Kammaren af Herr C. J. Svensén motion, åsyftande sådan ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen, att det i detta lagrum förekommande ordet »samtycke» utbyttes mot ordet »utlåtande».

Såsom skäl för denna framställning anförde motionären hufvudsakligen, att, då nu gällande Riksdagsordning antogs, Konung och Riksdag voro ense derom, att åt presteståndet borde beredas en motsvarande ersättning för den särskilda representationsrätt, som det förut egt, men genom ståndsförfattningens upphäfvande förlorat. Då denna representationsrätt egentligen tillkommit ståndet i egenskap af svenska kyrkans ombud, hade ersättningen gifvits i form af en särskild statsinrättning till skydd för nämnda kyrkas rättigheter och intressen. Denna inrättning blef det allmänna kyrkomötet, om hvars bildande förslag vid 1862—1863 årens riksdag af Konungen väcktes och af Ständerna godkändes. Omfånget af den nya kyrkorepresentationens befogenhet utstakades i § 9 af Kongl. förordningen den 16 November 1863 om allmänt kyrkomöte, enligt hvilket lagrum kyrkomöte tillkomme att upptaga kyrkliga mål, som Konungen till detsamma öfverlemnade eller hvarom fråga af någon dess ledamot väcktes; dock att mötet ej egde att, utöfver hvad i grundlag kunde varda medgifvet, annat eller mera besluta

Bih. till Riksd. Prot. 1883. 3 Saml. 3 Häft.

än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskningsar att hos Konungen anmälas. Härigenom hade kyrkomötets ställning, enligt motionärens förmenande, blifvit på ett klart och tydligt sätt angifven. Men mötets maktområde hade genast i början af dess tillvaro erhållit en ytterligare och högst väsentlig utsträckning genom det i samband med den nya Riksdagsordningens antagande gjorda tillägg till § 87 mom. 2 Regeringsformen, på grund hvaraf vid stiftande, förändrande eller upphäfvande af kyrkolag jemväl erfordrades samtycke af kyrkomötet. I sjelfva verket hade dermed åt svenska kyrkans representanter gifvits större rättigheter än dem, från hvilka det gamla presteståndet afstått. Presteståndet hade nemligen icke utgjort mer än en fjerdedel inom den representation, som gemensamt med Konungen egt att stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag, och om de tre andra stånden förenat sig om en motsatt mening, hade denna blifvit Riksdagens beslut, utan att det votum, som afgifvits af svenska kyrkans målsmän, haft annan betydelse än den, som vanligen plägade tillerkännas en minoritets yttranden. Kyrkomötet deremot stode såsom en sjelfständig myndighet, sidoordnad med Konung och Riksdag och med full makt att kullkasta de beslut, om hvilka desse efter moget betänkande förenat sig.

Men redan vid pröfningen inom Högsta Domstolen af förslaget till kyrkomötesförordning hade tungt vägande anmärkningar framstälts mot den maktställning, som var afsedd att tilldelas den nya kyrkorepresentationen, och en ledamot af denna domstol hade uttalat den mening, att om vid sidan af Riksdagen ställdes en annan, af denna oberoende representation för kyrkan, med mindre makt men större anspråk, måste detta i längden framkalla stridigheter, som förlamade dem begge, så framt icke endera lyckades undertrycka den andra. En half mansålders redan vunna erfarenhet hade icke jäfvat denna farhåga. Som vanligt, då allt för många parter skulle verka för ett och samma syfte, hade tredelningen af den lagstiftande makten på det kyrkliga området ledt till ett fullständigt hämmande af allt reformarbete derstädes. Kyrkomötets förmåga att gifva sjelfständiga uppslag till förbättringar i vår snart tvåhundraåriga kyrkliga lagstiftning hade allt ifrån början synts stadd i aftagande och hufvudsakligen visat sin styrka i negativ riktning genom att helt och hållet eller delvis omintetgöra de reformplaner, som utgått från någon af de egentliga statsmakterna. Häri behöfde ej ses en brist på god vilja hos kyrkomötet, utan endast ett nytt bevis för det sakförhållande, att hvarje lagstiftningsarbete försvårades, i samma mån som de beslutande parternas antal ökades.

Att detta sakförhållande ej kunde lända till svenska kyrkans och

dess medlemmars sanna välfärd låge emellertid i öppen dag. Som nu denna välfärd, rätt förstådd, utgjorde det yttersta mål, hvartill all kyrklig lagstiftning borde sträfva, så borde ock hvarje hinder, som stälde sig i vägen för detta måls uppnående, så vidt ske kunde, undanrödjas. Hade nu kyrkomötets veto mot Konungs och Riksdags gemensamma beslut visat sig vara ett sådant hinder, mäktigt att hämma det kyrkliga reformarbetet, men ej att skydda kyrkans sanna intressen eller rättigheter, syntes det vara klart, att bestämmelsen om detta veto borde ur grundlagen utgå. Och om sagda veto sålunda förfelat sitt ändamål och ej lyckats åt kyrkan förvärfva de dermed afsedda förmåner, kunde dess afskaffande ej innebära någon kränkning af kyrkans rätt eller af de förpligtelser, Riksdagsordningens stiftare kunde anses hafva iklädt sig gent emot dess målsmän inom ständsrepresentationen. Kyrkomötet blefve härigenom hänvisadt till sin i kyrkomötesförordningen angifna naturliga ställning såsom en rådgifvande myndighet, hvars utlåtande inforrades vid stiftande, ändring eller upphäfvande af kyrkolag, och hvars ord dervid vägde mera, i samma mån som dess ledamöter, omedelbart utsedda för kyrkliga syften, kunde förutsättas i allmänhet inom detta område ega större sakkunskap än Riksdagens medlemmar, vid hvilkas val så många andra synpunkter måste göra sig gällande. Och det skyddsvärn, kyrkan kunde anses behöfva, borde hon i alla händelser säkrast och tryggast finna hos sin högste styresman, Konungen, hvilken ej torde gifva sin stadfästelse åt några omogna hugskott, äfven om sådana, mot all rimlig sannolikhet, skulle vinna godkännande af svenska folkets representation.

Motionärens förslag blef af Konstitutions-Utskottet afstyrkt. Vid frågans behandling af Riksdagen antogs förslaget af Andra Kammaren med 113 röster mot 63 att hvila till grundlagsenlig behandling, men förkastades af Första Kammaren med 75 röster mot 25.

Den välvilja, motionären sålunda finner förslaget hafva rönt, har föranledt honom att nu å nyo framlägga detsamma uti motionen N:o 90, hvilken Utskottet fått till behandling emottaga. Deri anför motionären hufvudsakligen, att de af honom förut andragna skäl ännu kvarstode i sin fulla kraft. Näppeligen kunde det räknas som en verklig fördel för kyrkan, om det så högst nödiga reformarbetet på det kyrkliga området, redan i sig sjelft svårt nog, än ytterligare försvårades genom det invecklade, tungt och långsamt arbetande maskineriet af tre hvar för sig beslutande makter, hvilkas beslut blott allt för lätt kunde komma att gå i lika många olika riktningar, och af hvilka dertill den ena — kyrkomötet — ej hördes oftare än hvart femte år. Lika litet kunde det

lända till verklig fördel för staten, om på detta område tre statsmakter funnes, och om Konungs och Riksdags samstämmiga vilja kunde korsas genom en tredje mellanträdande makt. I intet annat lagbundet samhälle funnes, motionären veterligen, något dylikt frö till en stat i staten; och då den svenska kyrkan ju vore en statskyrka, borde den väl ock foga sig i den ordning, som för alla andra institutioner och förhållanden inom samhället vore gällande.

Då det åberopats, att beviljandet af vetorätt åt kyrkomötet utgjort det vilkor, på hvilket presteståndet gifvit sitt bifall till upphörandet af dess särskilda representationsrätt inom Riksdagen, ville motionären erinra derom, att detta vilkor ej tagits för godt af ståndets majoritet, som efter fattadt beslut genom sina reservationer uttryckligen gifvit till känna, att den endast till följd af en yttre nödvändighets tryck låtit ske hvad den ej kunnat ändra. Ett vilkor, som ej antagits af den ena parten, kunde väl ej vara bindande för den andra. Och det vore dessutom att tänka allt för lågt om vår kyrkas män att tro dem vilja behålla en dem medgifven undantagsställning en enda dag längre, än den visade sig vara till gagn för kyrka och samhälle.

Det hade anmärkts, att upphäfvandet af kyrkans undantagsställning skulle innebära en maktutvidgning för den samhällsklass, som utöfvade det största inflytandet på Riksdagens beslut, nemligen allmogen. Denna anmärkning skulle visserligen icke sakna sin vikt, i fall denna samhällsklass på det kyrkliga området hade andra, för den egendomliga åsigt och intressen att förfäkta än den öfriga delen af svenska folket. Nu åter torde det med fog kunna sägas, att kyrkan kunde skatta sig lycklig, om den ej hade svårare fiender eller motståndare att bekämpa än Sveriges allmoge.

Då Utskottet vid sistlidne riksdag yttrade sig öfver motionärens ifrågavarande förslag, utvecklades de skäl, hvilka enligt dess åsigt talade mot bifall till detsamma. Utskottet framhöll sålunda, att då genom ståndsförfattningens upphäfvande presteståndet afstod från den ståndet förut tillkommande rätt att såsom svenska kyrkans målsman deltaga i lagstiftningsarbetet, framstod oafvisligen behofvet deraf, att statskyrkan egde en särskild representation, inom hvilken de speciella insigter i dithörande frågor, som för vården af kyrkans intressen vore af nöden,

kunde vara i vidsträcktare mån till finnandes, än hos den på allmänna val grundade nationalrepresentationen vore att påräkna. Att betydelsen af en sådan kyrkans målsman af Rikets Ständer noggsamt beaktades, derom vittnade förhandlingarne angående nu gällande Riksdagsordning, och med visshet torde kunna sägas, att det för mången, som med sin röst bidragit till ståndsförfattningens upphäfvande, varit en afgörande omständighet, att kyrkan framgent komme att blifva särskildt representerad.

Kyrkmötet hade sålunda med den nya Riksdagsordningens införande berättigats att, jemte Konungen och Riksdagen, deltaga i den kyrkliga lagstiftningen; men i anledning af motionärens anmärkning, att mötets maktområde blifvit, utöfver hvad i Kongl. förordningen den 16 November 1863 om allmänt kyrkomöte bestämdes, väsentligen utsträckt genom det i § 87 Regeringsformen sedermera intagna stadgandet om kyrkomötets samtycke såsom erforderligt för stiftande, ändring eller upphäfvande af kyrkolag, erinrade Utskottet, hurusom uti den af Kongl. Maj:t till 1862—1863 årens Riksdag aflåtna proposition om antagande af en författning angående allmänt kyrkomöte uttryckligen framhölls, att, då verkan af kyrkomötets beslut måste bestämmas af grundlag, någon beslutanderätt enligt förslaget icke kunnat kyrkomötet tilläggas, men att, då ifrågavarande institution icke syntes i fullt mått kunna motsvara sin bestämmelse, med mindre kyrkomötet tillerkändes rätt att deltaga i stiftandet af kyrkolag, ordalagen i förslaget blifvit så affattade, att de lämpade sig jemväl för den utsträckning, som genom en grundlagsändring kunde komma till stånd. I förslagens § 9, som af Rikets Ständer oförändrad antogs, var ock vidden af kyrkomötets maktområde gjord beroende af hvad i grundlag kunde i sådant hänseende varda medgifvet.

Det borde jemväl beaktas, att i rådslagen om kyrkans angelägenheter prester och lekmän toge lika del, en anordning, hvarmed lagstiftaren afsett lika mycket att behörigen begränsa det rent kyrkliga elementets inflytande som att tillförsäkra kyrkomötet den sakkunskap, hvilken för ett framgångsrikt reformarbete inom vår med en mängd stadganden af civillags natur sammanblandade kyrkolagstiftning kräfdes.

Att nu rubba grundvalarne för en statsinstitution, som egt bestånd under jämförelsevis allt för kort tid, för att någon fullständig erfarenhet om densammas verkningar ännu skulle kunnat inhemtas, eller ett säkert stöd vinnas för bedömande, om och i hvad mån en förändring deraf vore af nöden, kunde ej heller anses vara förenligt med den varsamhet, som vid hvarje förändring i grundlag borde göra sig gällande.

Nu anförda skäl, hvilka föranledde Utskottet att afstyrka bifall till motionärens vid nästlidna riksdag framlagda förslag, anser Utskottet fortfarande ega full giltighet och icke i någon mån hafva vederlagts af hvad motionären nu i ämnet anført. Med denna uppfattning får Utskottet hemställa,

att Herr Svenséns förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 20 Mars 1883.

På Utskottets vägnar:

MAGNUS HALLENBORG.

Reservationer:

af Herrar *Westin, Norén, Carlsson, H. Andersson, Borg, Näsman, Trulsson, Friherre Nordenskiöld* och *Svensén*.

Herr *J. Andersson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom Utskottet.
